

Príloha č. 1 / Zmysel i úskalia spolupráce občianskej spoločnosti s orgánmi štátnej moci vrátane stručného prehľadu iniciatív, aktivít a návrhov Slovenskej výtvarnej únie /

V mene Slovenskej výtvarnej únie Pavol Král

.....

Základom nasledujúcich riadkov sú osobné skúsenosti z dlhodobej aktívnej práce s cieľom pomôcť riešiť aktuálne i dlhodobé problémy kultúry, problémy právneho a sociálneho postavenia umelcov. Práce náročnej a vyčerpávajúcej, ktorej výsledkom bývalo neraz sklamanie (ak sa po dlhej príprave návrhov a analýz, po náročnom vyjednávaní a nekonečných zasadaniach vo chvíli, keď bol už výsledok na dosah, celá diskusia vrátila zase na začiatok, o roky či desaťročia dozadu...). Ale zároveň prinášajúcej i radosť z čiastkových úspechov. Práce, ktorá mi umožnila spoznať mnoho skvelých ľudí na Slovensku i v mnohých krajinách celého sveta.

Pokúsme sa o odpovede na niekoľko otázok

- **Prečo by mal štát s občianskou spoločnosťou spolupracovať?** Odpoveď je viac, stručne povedané: je to v jeho záujme. Uvádžam aspoň myšlienku, ktorá opakovane zaznela na zasadaniach Medzivládneho výboru UNESCO v Paríži: štáty s rozvinutou a silnou občianskou spoločnosťou sa rozvíjajú rýchlejšie.
- **Aký to má zmysel pre štát, čo takouto spoluprácou získa?** Nielen kritickú oponentúru, ale aj podnety, nápady, neraz i takmer hotové riešenia zo strany odbornej verejnosti, najmä tej, ktorú daný rezort zastupuje. Štát nemá a nikdy nebude mať dosť vlastných odborníkov na všetko. Ak si sebavedome myslí opak, ak názory tých, ktorí v danom prostredí žijú a dôverne jeho problémy poznajú vytrvalo ignoruje a koná (viac či menej otvorene) v zmysle sprofanovaného „zvyknite si, je po voľbách“, nevyhnutne stráca dôveru i podporu verejnosti a voľby ho o jeho omyle skôr či neskôr presvedčia. Ak je však štát schopný a ochotný racionálne argumenty vypočuť a akceptovať, ušetrí nielen čas a energiu, ale zároveň si pripíše i zásluhy za vyriešenie problému, čo znamená i vyššiu podporu zo strany verejnosti.
- **Aký má spolupráca so štátom zmysel pre občiansku spoločnosť?** Štát ani jeho jednotliví predstavitelia síce nikdy nemôžu splniť všetko, čo od nich ich voliči očakávajú, ani všetko, čo sami v zápale volebného boja (neraz naozaj úprimne) sľúbili, ale zároveň platí, že občianska spoločnosť si nemôže dovoliť luxus na 4 roky zastaviť život a hybernovať s nádejou, že tie ďalšie voľby dopadnú viac podľa ich predstáv (táto nádej sa naraz pre všetkých aj tak nenaplní). A najmä: my (odborníci v rámci daného sektora) VIEME (resp. mali by sme vedieť) a oni („štát“) MÔŽU. Politici (na základe výsledku v demokratických voľbách) získavajú právo rozhodovať: občianska spoločnosť síce môže navrhovať a prípadne vyvíjať aj isté formy nátlaku, ale zodpovednosť za konečné rozhodnutie majú politici. Veríme, že práve kultúra je témou, kde by mali prevažovať vecné riešenia nad opozično-koaličnými šarvátkami. Získali by na tom obidve strany.
- **Aké sú úskalia spolupráce občianskej spoločnosti so štátom?** Zo strany občianskej spoločnosti (veľmi rôznorodej a diferencovanej) je neraz problém zjednotiť sa v otázke základných priorít. Pozitívne príklady, že sa to niekedy darí, však existujú. Zo strany štátu je to príliš často formalizmus, nepredstaviteľná zdĺhavosť a nezáujem (v zmysle „vypočujeme vás, keď už to je nutné, ale riešenie nie je v našich možnostiach resp. nie je to momentálna priorita resp. áno, samozrejme, budeme to riešiť, ale najprv ...“ tu sa dá doplniť takmer čokoľvek; občas zostane visieť vo vzduchu aj nevyslovené „v podstate nám to je jedno“). Je frustrujúce, ak tie isté problémy riešite i 15 rokov, ak pripravíte návrhy, analýzy, príklady zo zahraničia, dokonca i návrh legislatívneho znenia, ak sa k tomu raz za čas i zide nejaká komisia, ale vecnej reakcie na predložené argumenty sa aj tak nedočkáte: idú do

prázdna. Prípadne z oficiálnej odpovede je úplne jasné, že autor odpovede návrh, ku ktorému sa vyjadruje, ani nečítal...

K najväčším úskaliám spolupráce občianskej spoločnosti so štátom patria zrejme prehnané očakávania z obidvoch strán:

- Zo strany občianskej spoločnosti viera, že (po všetkých tých negatívnych skúsenostiach) sa bude občianska spoločnosť už naozaj vedieť zjednotiť na základných prioritách, že výrazne ubudne pasívneho nič neriešiaceho negativizmu (v zmysle „všetko je zlé“) v prospech aktívnej podpory zmysluplných riešení a zapojenia sa do nevyhnutných procesov s tým spojených. Ale i očakávania, že štát a jeho jednotliví predstavitelia splnia všetko, čo od nich ich voliči očakávajú, alebo aspoň všetko, čo sami v zápale volebného boja (neraz naozaj úprimne) sľúbili.
- Zo strany štátu a jeho predstaviteľov očakávanie, že občianska spoločnosť ich bude slepo podporovať a oslavovať za ich hrdinské činy (ako „babky demokratky“ v 90-tych rokoch), podceňovanie či nepochopenie jednej z hlavných úloh občianskej spoločnosti: byť „watchdog“, strážnym psom demokracie, transparentného fungovania štátu.

Čo NIE (čo nemalo žiadnu súvislosť s našou prácou v rôznych poradných orgánoch MK a iných orgánov štátnej moci):

- Nie je to pre nás zdrojom príjmu, hoci robíme náročnú odbornú prácu, ktorá vyžaduje množstvo času i skúsenosti (neraz dlhoročné) a nemôže ju preto robiť hocikto. Odborné poradenské služby, analýzy, návrhy, konzultácie, písomné materiály, pôsobenie na medzinárodných podujatiach na základe vyslania MK sme poskytovali vždy zadarmo; pri pôsobení v poradných orgánoch iných inštitúcií sme úplne výnimočne dostali symbolickú odmenu (niekoľko stoviek za rok). Ako správy z iného sveta na nás pôsobia informácie, že ministerstvá platia poradcom 900 E/hod – to sa nás nikdy netýkalo:

Ako sa platí odborné poradenstvo pre štát, SME, 15.4.2020 "Štát najíma vo veľkej miere externých konzultantov. Bývalé vedenie podpísalo mnohé zmluvy s externými dodávateľskými konzultantskými spoločnosťami, kde práca jedného konzultanta za jeden deň stojí 900 eur, čo je suma, za ktorú robí štátny úradník celý mesiac," vysvetlila vicepremiérka.
<https://ekonomika.sme.sk/c/22383643/remisova-zrusi-dve-predrazene-verejne-obstaravania.html?ref=njct>

- Nevystupujeme v mene politických strán, nie sme súčasťou štandardného koalíčno-opozičného zápasu, ktorý často charakterizuje nekritická podpora tej vlastnej časti politického spektra a zároveň ostrá kritika konkurenčnej časti politického spektra. Zásadne neriešime politické, ale vecné problémy:
  - nemáme mandát na to, aby sme vyjadrovali podporu nejakej politickej strane
  - stanovky SVÚ to definujú úplne jasne: sme apolitická organizácia

Čo ÁNO (čo naopak bolo zmyslom našej práce v rôznych poradných orgánoch MK a iných orgánov štátnej moci, kde zastupujeme záujmy umelcov)

- Ku každému ministrovi kultúry, bez ohľadu na to, ktorá časť politického spektra ho na základe výsledkov volieb do funkcie presadila, pristupujeme rovnako – principiálne vyvážene a férovo:
  - podporujeme MK pri riešení, ktoré sú podľa názoru umelcov prínosom pre kultúru
  - otvorene a kriticky sa vyjadrujeme k riešeniam, pokiaľ podľa názoru umelcov existujú aj vhodnejšie alternatívy

- vyhýbame sa neadresnej a všeobecnej kritike (v zmysle „všetko je zlé“) a ak s konkrétnym riešením polemizujeme, zároveň sa snažíme názor zdôvodniť a ponúknuť aj alternatívu, neraz doplnenú analýzou a príkladmi riešení z iných krajín, prípadne aj s konceptom legislatívneho riešenia
- pasívne nečakáme, nereagujeme len na návrhy „zhora“: iniciatívne prichádzame aj s návrhmi na riešenia identifikovaných problémov kultúry a umenia, ktorými sa aktuálne nikto iný nezaobrá

Niekoľko príkladov na ilustráciu toho, že ku každému predstaviteľovi štátu pristupujeme rovnako kriticky a zároveň s každým aj konštruktívne spolupracujeme, pokiaľ má o spoluprácu záujem

Obdobie vlády Mikuláša Dzurindu

6.2.2006 - zverejnenie otvoreného kritického listu Slovenskej výtvarnej únie, adresovaného ministrovi kultúry Františkovi Tóthovi k činnosti MK,

ale zároveň začala – v rámci veľmi krátkeho času do volieb - konštruktívna spolupráca s generálnym riaditeľom Sekcie umenia MK Martinom Sarvašom

Obdobie vlády Ivety Radičovej

- zorganizovali sme v rámci akcie SKKD jednu z najvýraznejších protestných akcií, zameranú na zmenu pripravovanej daňovo - odvodovej reformy (prebiehala skoro 5 mesiacov s podporou tisícov umelcov naprieč celým spektrom umení vrátane osobností ako Marián Varga či Ladislav Chudík)
- poslali sme veľmi ostro formulovaný list v mene SKKD ministrovi práce Jozefovi Mihálovi (v rozsahu 16 strán, ktorý bol aj zverejnený)

Ale na druhej strane zároveň:

- veľmi konštruktívna, intenzívna a bezprostredná spolupráca s ministrom kultúry Danielom Krajcerom (napríklad v priebehu cca 6 týždňov 7 – 8 osobných stretnutí, v rozsahu od jednej po niekoľko hodín, za účasti od 2 po cca 20 ľudí, s dosiahnutými praktickými výsledkami)
- konštruktívna a otvorená komunikácia v Rade ministra kultúry
- osobné stretnutie s premiérkou Ivetou Radičovou, ktoré prispelo ku konštruktívnemu vyjasneniu stanovísk a ukončeniu protestnej akcie umelcov za obojstranne prijateľných podmienok
- gesto ministra Jozefa Mihála, ktoré si vážime: napriek ostrejším slovám, ktoré medzi nami a MPSVaR v rámci protestnej akcie padli, sa nám pri odchode s funkcie písomne poďakoval za konštruktívnu spoluprácu; v rovnakom duchu sme odpovedali a bolo to naozaj úprimné: naše vyjadrenia nikdy neboli osobné, a aj keď sa naše pohľady zo začiatku značne líšili, vecná konštruktívna diskusia nás posunula dopredu a priniesla výsledok

Obdobie troch vlád Roberta Fica

- v roku 2006 veľmi otvorené kritické vyjadrenie adresované štátnej tajomníčke MPSVaR Emílii Kršíkovej v písomnej žiadosti o stretnutie (citujem z textu: „obrazne povedané, nie je o 5 minút 12, je 5 mesiacov po dvanástej“...)
- mnohé kritické pripomienky a návrhy predkladané napr. na zasadaniach Rady vlády pre kultúru, v jej Výboroch a pracovných skupinách

- na zhromaždení v SND k Stratégii rozvoja kultúry 2014 – 2020 verejne prednesená kritická pripomienka ministrovi kultúry Marekovi Maďaričovi k chýbajúcemu definovaniu termínov, ku ktorým sa postupne bude navyšovať podiel výdavkov na kultúru k vládou schválenému 1% z HDP v roku 2020, s odôvodnením, že všetci vieme, že k zvýšeniu na cieľové 1% predsa nedôjde o polnoci 31.12.2020; táto pripomienka sa ho zrejme dotkla a z ľudského hľadiska som ho chápal (pretože vzhľadom na veľa pozitívnych návrhov, ktoré Stratégia rozvoja kultúry na roky 2014 – 2020 obsahovala nepochybne i vďaka jeho osobnému nasadeniu, presnejšie bez neho by určite v takejto podobe nevznikla, mal právo očakávať pozitívnejšie prijatie a väčšie nadšenie zo strany kultúry), na druhej strane prax ukázala, že moja pripomienka bola opodstatnená: keďže neexistovali merateľné čiastkové postupné kroky, chýbala motivácia na postupné plnenie (resp. vždy bol priestor na odsúvanie riešenia) a stanovený cieľ sa v roku 2020 nedosiahol, aj keď k výraznému nárastu financovania kultúry predsa len došlo
- spontánna kritická reakcia na 4 vyjadrenia podpredsedu vlády a ministra financií Petra Kažimíra počas zasadania Rady vlády pre kultúru, s uvedením vecných argumentov (bolo to otvorené, ale nie osobné a vážim si, že to nezobral osobne ani on, pri odchode sme si podali ruky)
- ostré osobne tlmočené vyjadrenie generálnej riaditeľke sekcie medzinárodných vzťahov (s ktorou sme mali inak veľmi korektné vzťahy) k absurdnosti ich konania (jedna ruka nevie, čo robí druhá?) - na jednej strane MK ignoruje naše medzinárodné aktivity (zamietli nám grant na medzinárodnú spoluprácu), ale zároveň sa MK na webe chváli medzinárodným úspechom Slovenska: predstaviteľa práve tej odmietnutej organizácie zvolili v Paríži do Medzivládneho výboru UNESCO ako vôbec prvého slovenského zástupcu (a MK ho navrhlo práve na základe jeho skúseností s prácou vo vedení medzinárodných organizácií umelcov a medzinárodných aktivít, ktoré sa rozhodli nepodporiť...)

Ale zároveň:

- pozitívna a rýchla reakcia štátnej tajomníčky MPSVaR E.Kršíkovej na kritický list v roku 2006: zareagovala telefonicky už o niekoľko hodín a na druhý deň sme sa stretli; vtedy začala dlhoročná otvorená, vecná a veľmi korektná spolupráca, ktorá pokračovala i na MK pri riešení rôznych problémov, napr. pri príprave koncepcie štatútu umelca; jej konštruktívna pomoc bola veľmi dôležitá pri príprave konferencie o právnom a sociálnom postavení vizuálnych umelcov (aktívne sme sa zapojili ako jedna z 22 krajín Európy; konala sa v kongresovej sále Centre Pompidou v Paríži v r 2008, predstaviteľ SVU otváral na javisku diskusiu úvodom k jednej zo 4 hlavných tém; závery a výstupy z konferencie môžu byť dodnes inšpiráciou: publikácia La Livre Blanc / The White Book vyšla vo Francúzsku, vďaka SVÚ následne aj rozšírené slovenské vydanie - Biela kniha)
- v roku 2012 pod vedením ministra kultúry Mareka Maďariča bola zriadená Rada vlády pre kultúru, v ktorej mala SKKD svoje zastúpenie definované priamo v štatúte (v mene SKKD sme už pred rokom 2010 na oficiálnych stretnutiach na MK žiadali zriadenie nadrezortného orgánu, kde by sa dali komplexnejšie riešiť problémy kultúry)
- od roku 2012 sme mali zastúpenie prakticky vo všetkých poradných orgánoch MK (okrem Rady vlády aj Výbory, DPS, Sektorová rada a iné), a nepochybne sme patrili k najaktívnejším členom: nielen sme sa vyjadrovali ústne i písomne, ale pravidelne sme predkladali návrhy, analýzy, podnety na riešenie, spolupracovali sme pri príprave konkrétnych zákonov
- aj keď sa nie všetky návrhy podarilo dotiahnuť do konca, a samozrejme nie vo všetkom sa naše názory na otázky priorit zhodovali, minister kultúry Marek Maďarič nám vždy poskytol dostatočný priestor na prezentáciu našich návrhov a našiel si i osobne čas na stretnutie, ak sme ho to požiadali: vzťahy boli obojstranne korektné

- nebol jediný, s mnohými ďalšími predstaviteľmi MK bola spolupráca počas dlhého obdobia veľmi konštruktívna, napr. štátny tajomník Ivan Sečík reagoval na žiadosť o stretnutie termínom hneď na druhý deň, a okamžite po stretnutí (z našej strane veľmi kritickom) začal problém riešiť; medzi príkladmi konštruktívnej spolupráce môžem menovať tajomníčku Rady vlády pre kultúru Hanu Blažíčkovú, generálnych riaditeľov Janku Motyčkovú, Zuzanu Komárovú - Megovú, Boženu Krížikovou, Antona Škreka, štátne radkyne Janu Kňažkovú, Miroslava Kaňu, Magdu Šefčíkovú a iných.

Obdobie vlády Petra Pellegriniho

- 12.6.2019 - rozsiahly kritický list adresovaný MK pod názvom Nevyužitá šanca v rámci 4 - ročného mandátu Slovenska v Medzivládnom výbore UNESCO

- 20.6.2019 - kritické písomné vyjadrenie k tempu prijímania opatrení v konkrétnych prípadoch, zaslané ministerke kultúry Ľubici Laššákovej, spolu s návrhmi pre Radu vlády pre kultúru. Citujem z úvodu:

Aj keď chápeme, že problémov v kultúre i v spoločnosti nie je málo a vyriešiť všetky naraz nie je možné, neraz nevieme vysvetliť umelcom, ktorých v Rade vlády pre kultúru zastupujeme, nečinnosť Ministerstva kultúry pri riešení problémov,

- o ktorých riešenie žiadame a v mene umelcov navrhujeme **i viac ako 13 rokov,**
- o pri ktorých sa dá domnievať, že **dochádza k reálnej diskriminácii umelcov,**
- o pri ktorých **riešenie je už takmer na dosah,**
- o pri ktorých **už dokonca existujú zásadné rozhodnutia MK SR resp. Vlády SR,**
- o pri ktorých po úspešnom začiatku **niekoľkoročná nečinnosť znehodnocuje a spochybňuje i to, čo sa už dosiahlo,**
- o či pri ktorých **riešenie ani nevyžaduje finančné prostriedky z verejných zdrojov.**

Podceňovanie významu kultúry a z toho vyplývajúce neriešenie jej problémov má hlbšie korene. Chceme zdôrazniť, že samotná komunikácia s odbornou verejnosťou je prvým krokom, ale nestačí, ak na ňu nenadväzujú racionálne riešenia v praxi.

Je naozaj prekvapením, že nespokojnosť umelcov na Slovensku narastá? Dovoľte stručne aspoň na niekoľkých príkladoch v nasledujúcej časti vysvetliť, o čom hovoríme.

Citát z ďalšej časti – k štatútu umelca:

Pozadie neúspechu, nevyužitia šance pozitívne zviditeľniť Slovensko. Čísla na porovnanie (a zamyslenie):

- **3 dni stačili** zástupcom umelcov na prípravu konceptu medzinárodného odporúčania UNESCO i so zdôvodnením v rozsahu 8 strán v anglickom jazyku (v novembri 2015, ihneď po schválení doplnenia Zákona č. 284/2014 Z.z. v Národnej rade SR),
- **27 minút stačilo** Danielle Cliche, tajomníčke Dohovoru UNESCO o podpore a ochrane rôznorodosti kultúrnych vyjadrení, UNESCO, Paríž (dôležitý Dohovor UNESCO z r. 2005 ratifikovalo už cca 145 štátov vrátane Slovenska) na písomnú reakciu na náš návrh; komunikáciu v rozsahu 6 mailov sme zvládli v priebehu 2 hodín a 45 minút (posledné slovo Danielle Cliche, keď sme si ujasnili ďalší postup, bolo: „Great!“),

- **3,5 roka nestačilo** Ministerstvu kultúry SR na vecnú konzultáciu s autormi návrhu k prípadným nejasnostiam či alternatívam a na doriešenie oficiálneho postoja, či už zamietavého (bolo by dosť prekvapujúce, ak by malo MK SR výhrady k podstate návrhu, ktorý nemal ambíciu prekročiť rámec zákona, ktorý to isté ministerstvo predložilo Národnej rade SR a ktorý bol len niekoľko dní predtým Národnou radou SR schválený...) alebo súhlasného, hoci aj s výhradami (čo by umožnilo poveriť odborný tím definitívnym dokončením, čiže úlohou preveriť každé slovo, prepracovať, doplniť či skrátiť znenie návrhu, sprievodného zdôvodnenia i anglického prekladu).

Napriek predpokladom, napriek sľubne rozbehnutému procesu (a množstvu práce v predchádzajúcich rokoch tak zo strany občianskej spoločnosti, ako aj MK) sme možnosť, ktorú sme mali v rámci prvého zastúpenia Slovenska v Medzivládnom výbore UNESCO (jún 2015 – jún 2019) v rámci prerokovávanej témy Štatút umelca dňa 6. júna 2019 v Paríži na pozitívne zviditeľnenie Slovenska nevyužili.

Ak by sa podarilo v praxi preukázať úspešnosť slovenského riešenia schválením dlho odkladaných nadväzujúcich zákonov, je na kompetentných, aby následne posúdili, či sa pokúsiť o úspech s adekvátnym a aktualizovaným slovenským návrhom odporúčania UNESCO aj na medzinárodnom poli. V prípade racionálneho, konštruktívneho prístupu zo strany MK je táto možnosť ešte stále otvorená (oneskorene, ale predsa). Prvoradé je samozrejme riešiť problémy doma. Z našej strany nikdy nechýbala vôľa konštruktívne sa na tom podieľať.

- 20.2.2020 – Tlačovka a pracovné stretnutie umelcov v UMEĽKE pod názvom **Ako ďalej s kultúrou?**

- 30.1.2020 – list Ladislavovi Kamenickému, ministrovi financií SR, odpoveď na list z MF s vyjadrením k návrhu SKKD na oživenie trhu s umením; citát z textu:

V zásade súhlasíme s každým slovom textu posledného odstavca stanoviska MF: „Záverom dodávame, že zavádzanie výnimiek a daňových zvýhodnení za účelom podpory akéhokoľvek sektora hospodárstva deformuje daňový systém, je v rozpore s neutralitou v zdanení a vedie k neželanej motivácii a optimalizácii základu dane daňovníkmi, čo má negatívny dopad na príjmy štátu.“

Áno, súhlasíme. NEROZUMIEME VŠAK, AKÚ TO MÁ SÚVISLOSŤ S NÁVRHOM SKKD ?

(... a vnucuje sa otázka: prečítal si niekto celý návrh SKKD pred tým, ako k nemu sformuloval stanovisko?)

a/ my predsa nežiadame výnimku, ale naopak - žiadame jej **ODSTRÁNENIE**

b/ my predsa nežiadame daňové zvýhodnenie za účelom podpory, ale naopak - žiadame **ZROVNOPRÁVNENIE**

c/ my predsa nechceme podporovať neželanú motiváciu a optimalizáciu základu dane daňovníkmi – preto je súčasťou návrhu dvojnásobná **OCHRANA PROTI MOŽNÉMU ZNEUŽITIU** (zúženie počtu oprávnených osôb a finančný limit)

d/ cieľom návrhu predsa nie je negatívny dopad na príjmy štátu, ale naopak, cieľom je podporiť rozvoj trhu s umením **BEZ NÁROKU NA VEREJNÉ FINANCIÉ S POTENCIÁLOM NÁSLEDNÉHO ZVÝŠENIA PRÍJMOV ŠTÁTU**

Ale zároveň:

- ministerka kultúry Ľubica Laššáková (ktorú prijala kultúrna verejnosť značne rezervovane) reagovala prekvapujúco pozitívne na žiadosť o stretnutie k celému spektru problémov a počas opakovaných stretnutí bola veľmi otvorená a vecná (citujem „...na naše prvé stretnutie som prišla so zvedavým očakávaním, ale na toto druhé som sa pripravila: vašu knihu som si prečítala a páčila sa mi.“). Napriek našim veľmi kritickým pripomienkam jednoznačne podporila 2 naše návrhy a Rada vlády ich v júni 2019 aj schválila. Následne už v júli 2019 došlo k pozitívnemu posunu v prípade stavebného zákona (predkladateľ zákona - Ministerstvo dopravy - stiahlo svoju pripomienku, čím otvorilo cestu k posunu návrhu do Národnej rady), a v augusta bola zvolaná pracovná skupina k návrhu na oživenie trhu s umením.

Obdobie vlády Igora Matoviča a Eduarda Hegera

Spolupráca so súčasným vedením Ministerstva kultúry bola veľmi intenzívna najmä v prvých 4 – 5 mesiacoch. Hneď po prepuknutí pandémie sme písomne požiadali ministerku kultúry o zriadenie krízovej pracovnej skupiny a na jej činnosti sme sa pravidelne zúčastňovali, návrhy sme pravidelne predkladali aj písomne. Vyjadrovali sme sa k otázkam kompenzácií (navrhovali sme čo najjednoduchšie riešenie, ktoré malo zohľadňovať aj viac zdrojov príjmu, pretože to je v umení typické – s tým však nastavené pravidlá v prvých mesiacoch nepočítali), k špecifickým otázkam pre vizuálne umenie ale i ku koncepčným otázkam (napríklad dokument *Niekoľko myšlienok k otázke, ako ďalej* – 2.4.2020) z ktorého citujem:

1/ Nespochybniteľnou prioritou je neodkladné sformulovanie, prijatie a uvedenie do praxe účinných opatrení na zmiernenie bezprostredných dopadov na subjekty i jednotlivcov pôsobiacich v kultúre formou kompenzácie. Opatrenia by mali byť čo najjednoduchšie z hľadiska administratívneho zaťaženia obidvoch strán (žiadateľa i štátu), s jednoducho preukázateľným a nespochybniteľným nárokom. Uplatnenie v praxi: v zmysle predbežných vyjadrení vládných predstaviteľov v priebehu cca 2 týždňov.

2/ Až na druhom mieste by mali nasledovať návrhy na doplňujúce opatrenia, vzhľadom na mimoriadnu situáciu s dôrazom na jednoduchosť a možné rýchle uvedenie do praxe (v horizonte 2 – 6 mesiacov?). Šanca na realizáciu by sa zvýšila, ak by sme sa sústredili najmä na opatrenia, ktorých návrhy sú už rozpracované, resp. prešli nejakým procesom schvaľovania, resp. o ktorých už existuje jasná predstava, s uvedením garanta za kultúrnu a umeleckú obec (ktorý sa téme venuje resp. má koncept už rozpracovaný resp. komplet pripravený a je ochotný preberať a koordinovať pripomienky). Táto skupina by mohla zahŕňať 3 typy návrhov:

a/ 1 - 2 opatrenia s dopadom na celú kultúrnu sféru

b/ Max. 1 - 2 opatrenia za každú špecifickú oblasť (napr. divadlo, film, hudba, výtvarné umenie, grantové systémy, organizácie kolektívnej správy práv, subjekty v zriaďovateľskej pôsobnosti štátu/samosprávy, nezávislé subjekty a pod.) s dôrazom na riešenie naliehavých problémov danej oblasti, ktoré by mali byť sformulované a predložené odborníkmi z danej špecifickej oblasti kultúry a umenia.

c/ Opatrenia riešiteľné na nižších úrovniach (napr. v rámci jednotlivých inštitúcií a pod), ktoré prioritne nevyžadujú rozhodnutie MK, vlády či NR SR: takýchto opatrení by bolo možné paralelne realizovať aj viac.

3/ Až na treťom mieste by malo byť niekoľko zásadných opatrení pre kultúru, ktoré majú reálnu šancu na uvedenie do praxe až po doznení mimoriadnej situácie (v horizonte 1 – 2 roky?).

4/ Všetky ostatné konštruktívne návrhy by mohli tvoriť operatívnu rezervu a mohli by v rámci reálnych možností a s ohľadom na stupeň ich pripravenosti postupne dopĺňať návrhy v prvých troch skupinách, prípadne niektoré z nich – ako ľahšie priechodné – nahradiť.

Dôvod navrhnutého odstupňovania je pragmatický: je v záujme kultúrnej a umeleckej obce uprednostniť zrealizovanie – a to čo najskôr - aspoň niekoľkých návrhov (ktoré by boli pozitívnym precedensom, že sa to „dá“), pred zahltením kapacitných možností zodpovedných predstaviteľov štátu i odborníkov z radov umeleckej obce rozdiskutovaním stoviek koncepcií, čo by mohlo spôsobiť odsunutie riešení do hmlistej budúcnosti.

K tomu sme uviedli aj konkrétne návrhy za oblasť vizuálneho umenia. Dokumenty vieme doložiť, mnohé boli priebežne zverejnené. Paralelne prebiehala takmer na dennej báze komunikácia v rámci umeleckej sféry: nielen v rámci SVÚ, ale aj s osobnosťami a nečlenmi z rôznych oblastí Slovenska, v rámci platformy Zachráňme kultúru (predložila rozsiahli program, ktorý som podpísal ako jeden z jej expertov), uskutočnilo sa online stretnutie s platformou Stojíme pri kultúre, intenzívna bola komunikácia a koordinácia postupu so zástupcami hudby (Matúš Jakabčic, Pavol Smolka a ďalší) so zástupcami dramatických umelcov (Darina Kárová, Silvia Hroncová, Akadémia divadelných tvorcov - Viki Janoušková, Divadlo Malá scéna) atď. V júni sme pripravili za občiansku spoločnosť pre MK rozsiahle vyjadrenie (13,3 normostrán, definitívna verzia celej správy MK mala rozsah cca 52 normostrán) k 3. povinnej štvorročnej správe pre UNESCO - **Periodickej správe o vykonávaní Dohovoru UNESCO o ochrane a podpore rozmanitosti kultúrnych prejavov z roku 2005 / QUADRENNIAL PERIODIC REPORT** (odoslané 13.6.2020) – rovnako sme pripravovali rozsiahle vyjadrenie k obidvom predchádzajúcim povinným správam SR pre UNESCO (2012 a 2016); zúčastnili sme sa na zasadaní Rady vlády pre kultúru a na zasadaní pracovnej skupiny k sponzorskému zákonu. Neodmietli sme žiadne pozvanie z MK na pracovné rokovania, od polovice júla 2020 však pre SVÚ a SKKD pozvánky prestali prichádzať.

K aktuálnym problémom sme sa i naďalej iniciatívne vyjadrovali (médiá, web, prednášky P.Kráľa na tému **Ako ďalej s kultúrou** v Krajskej galérii v Prešove a online na Katedre dizajnu STU v Bratislave atď). Ako jediný zástupca kultúry účasť na podujatí guvernéra Národnej banky Slovenska **NBS počúva** v decembri 2020, z vyjadrenia P.Kráľa citujem:

Na otázku, akým ekonomickým obavám aktuálne čelíme, je odpoveď v mene umelcov jednoznačná. Kultúra patrí v dôsledku pandémie medzi najviac postihnuté sektory.

I za cenu dočasného zadlženia je nevyhnutné pomôcť tým, ktorí sa nie vlastnou vinou dostali do ťažkej či priam neriešiteľnej situácie. Nielen z hľadiska sociálnych dopadov, ale i z hľadiska udržania životaschopných štruktúr v takom stave, aby mali šancu na rýchly reštart po doznení krízy.

Jeden príklad na ilustráciu možných dlhodobých dôsledkov narušenia zložitých vnútorných štruktúr v kultúre. Pripomeňme si zánik Filmových ateliérov Koliba v časoch divokej privatizácie v 90-tych rokoch. Trvalo skoro dve desaťročia, kým sa filmová produkcia na Slovensku obnovila a dostala sa zo stavu 0 až 1 film za rok k prudkému nárastu produkcie, ktoré priniesol úspech v publika i mnohé ocenenia na filmových festivaloch.

Je všeobecná zhoda v tom, že pomoc je nutná, ale ak má priniesť očakávaný efekt, mala by byť ADEKVÁTNA a RÝCHLA. V tom sú nepochybne rezervy.

Nechceme byť generálmi po vojne – náš názor je od začiatku nemenný. Už na jar sme v krízovej pracovnej skupine MK predložili konkrétny návrh, s cieľom VYHNÚŤ SA ÚZKO ZAMERANÝM DOTAČNÝM SCHÉMAM A UPREDNOSTNIŤ ZJEDNOTENIE A ZJEDNODUŠENIE FORMY POMOCI.

Prečo: Dá sa síce pochopiť snaha o spravodlivosť vytváraním úzko zameraných dotačných schém, ale ich nutným dôsledkom je

1/ vznik dotačného systému, ktorý nemôže byť jednoduchý, prehľadný a zrozumiteľný

2/ ak je komplikovaný, pomoc nemôže byť rýchla (už len sformulovanie pravidiel...)

3/ a v konečnom dôsledku napriek pôvodnému zámeru nie je ani spravodlivý: mnohí sa v zložitej štruktúre nenájdu, a kvôli drobným odlišnostiam sa pomoci nedočakajú, takže dôsledkom je nespravodlivosť len v inej podobe.

Nie je tu priestor na details, ale radi sa k téme kedykoľvek vrátime.

Priebežne komunikujeme aj na medzinárodnej úrovni (online podujatia IAA Europe: IAA Talks – nový online formát IAA Europe, IFCCD, osobne v Litve minulý mesiac zastupovala SVU prednáškou jej manažérka a prezidentka IAA Europe A.K.Kozárová). Na ilustráciu pozície SVÚ a SKKD v medzinárodných organizáciách umelcov (dlhodobé zastúpenie vo vedení európskych i celosvetových organizácií – pozície tajomníka, koordinátora pre Európu a Severnú Ameriku, opakovane prezidenta, viceprezidenta, člena Rady riaditeľov) - dva príklady:

Na Plenárnom zasadaní IFCCD v Montreali bol prínos slovenského tímu, prinášajúceho nové podnety, pre IFCCD opäť hodnotený ako zásadný: SKKD je dlhodobé vnímaná ako jedna z 10 najaktívnejších organizácií, (spolu s Francúzskom, Veľkou Britániou, Nemeckom, Kanadou, Austráliou, Švajčiarskom, Rakúskom, Belgickom, ...). Počas slávnostného podujatia k 20. výročiu založenia Kanadskej koalície pre kultúrnu diverzitu, keď sa na pódiu vystriedalo veľa oficiálnych rečníkov, sa na plátne prezentovali významné udalosti z dvadsaťročného obdobia: objavila sa aj fotografia z prvej tlačovky vedenia SKKD, ktorá ohlásila petíciu umelcov proti pripravovanej podobe daňovo-odvodovej reformy v roku 2011 (P.Král pri úvodnom prejave, spolu s ním J.Švoňavský a M.Brezovská). Opäť sme čelili otázke o kandidovaní do Rady riaditeľov ECCD a IFCCD a na pozíciu prezidenta na budúcom Plenárnom zasadaní IFCCD v Afrike. Náklady na účasť slovenskej delegácie hradila Kanadská koalícia pre kultúrnu diverzitu.

Približne v tom istom období P.Král dostal v mene európskeho výkonného výboru IAA Europe písomný návrh, aby znovu kandidoval na funkciu prezidenta, s odôvodnením, že v čase jeho pôsobenia IAA Europe výrazne napredovala. P.Král ani túto ponuku z dôvodu extrémnej pracovnej vyťaženia neprijal, ale funkcia prezidenta tejto celoeurópskej organizácie profesionálnych výtvarných umelcov (ktorá zastrešuje cca 34 krajín a cca 95 000 vizuálnych umelcov) aj tak nakoniec ostala na Slovensku: zvolená bola skúsená a rešpektovaná predstaviteľka zo Slovenska - manažérka SVÚ A.K.Kozárová.

Záver: v rozpore s citovaným tvrdením v časopise Flash Art sa odborným diskusiám na pôde MK intenzívne venujeme nielen vždy, keď dostaneme pozvánku, ale ich aj iniciujeme, systematicky sa venujeme navrhovaniu konštruktívnych systémových riešení pre umelcov a špeciálne pre vizuálnych umelcov, zrejme ako jediná organizácia vizuálnych umelcov na Slovensku tak dlhodobé = už desaťročia (opravte nás prosím, ak obdobné dlhodobé aktivity inej organizácie vizuálnych umelcov unikli našej pozornosti).

Problémov, ktorým sme sa v priebehu rokov venovali, je veľa. Vždy sme si však uvedomovali, že nemá zmysel otvoriť naraz 20 tém, preto sme sa sústreďovali v konkrétnom čase spravidla na 2 - 3 témy, hoci v rezerve sme mali vždy pripravené ďalšie.

Z najdôležitejších okruhov problémov, ktorým sme sa dlhodobo venovali, spomeniem aspoň:

- financovanie kultúry (z verejných zdrojov – výška výdavkov na kultúru v pomere k HDP, ale i súkromných zdrojov – sem patrí sponzorský zákon, naše návrhy na oživenie trhu s umením a na zrovnoprávenie vizuálneho umenia s inými druhmi umenia v otázke tantiém)
- daňovo – odvodové zaťaženie umelcov (predovšetkým akcia v roku 2011, venovali sme sa - SVU spolu s SKKD - riešeniu paušálnych nákladov a pasívnych príjmov)
- umenie vo verejnom priestore (tzv. stavebný zákon)
- autorský zákon (dlhodobá spolupráca, v niektorých obdobiach veľmi intenzívna, napr: pracovná skupina pod vedením generálneho riaditeľa Antona Škrecka pracovala pred niekoľkými rokmi počas 2 mesiacov cca 4 - 6 hodín denne 4 dni v týždni, za SKKD sme nominovali prakticky vždy 2 – 3 zástupcov)
- zredukovanie administratívnej náročnosti v sektore kultúry (k téme sa vyjadrujeme roky, pripravili sme veľmi konkrétne návrhy i so zdôvodnením)
- štatút umelca (v širšom zmysle riešenie právneho a sociálneho postavenia umelcov, ktoré má oporu v Odporúčaní UNESCO k štatútu umelca z r. 1980): už v 90.-tych rokoch počas pôsobenia ministra kultúry Milana Kňažka sa SVÚ pod vedením Eleny Károvej výrazne v tejto téme angažovala; po roku 2005 iniciatívu prevzala najmä SKKD pod vedením Jozefa Švoňavského a od mája 2011 pod vedením Pavla Kráľa; boli sme pri všetkých rokovaniach s predstaviteľmi štátnych inštitúcií, iniciovali sme medzinárodnú diskusiu, analýzu <https://svu.sk/wp-content/uploads/2017/03/StatusOfTheArtist-Engl-Slovak.pdf> s prehľadom situácie v 22 krajinách 4 kontinentov SVÚ vydala v slovensko/anglickej publikácii P.Kráľa. Výsledkom aktivity bolo schválenie prvej časti zákona 11. novembra 2015: po cca 20 rokoch diskusií i príprav a cca 4 rokoch intenzívnej práce za účasti zástupcov odbornej verejnosti schválila NR SR na návrh MK SR doplnenie Zákona č. 284/2014 Z.z. o Fonde na podporu umenia, ktoré bolo prvým krokom v rámci koncepcie na riešenie sociálneho postavenia umelcov – štatútu umelca. Cieľom bolo zadefinovať čo najjednoduchším spôsobom „KTO“ je profesionálny umelec a zaviesť ich evidenciu. Nasledovať malo „ČO“, čiže prijatie špecifických zákonov, zameraných na profesionálnych umelcov: keďže pracujú v špecifických podmienkach, sú vo viacerých oblastiach nevyhnutné aj špecifické opatrenia, ktoré zmiernia riziká umeleckých povolání, zlepšia právne a sociálne postavenie umelcov a pomôžu riešiť problémy predtým len ťažko riešiteľné. Príkladom takýchto riešení sú všetky 3 návrhy, ktoré sme v rámci konzultácie na MK pripomenuli (umenie vo verejnom priestore, oživenie trhu s umením odstránením diskriminácie umeleckých diel v rámci bežných obchodných vzťahov a riešenie tantiém pre vizuálne umenie).

Link na výber z publikácií a iných dokumentov SVÚ s podrobnejšími, priebežne zverejňovanými informáciami, s dôrazom na obdobie posledných 2 rokov:

- 2006 – 2020 - Dokumenty a návrhy: <https://svu.sk/sk/cierne-ovce-umenia/>
- 23.4.2010 Publikácia Biela kniha / La Livre Blanc / White Book (konferencia o sociálnom postavení výtvarných umelcov v 22 krajinách Európy, Centre Pompidou, Paríž, 2008): <https://svu.sk/sk/zverejnenie-kompletneho-vydania-bielej-knihy-na-webovej-stranke-svu/>

- 30.7.2010 Stanovisko SVÚ k dokumentu Európskej únie Zelená kniha / Green Paper:
<https://svu.sk/sk/stanovisko-slovenskej-vytvarnej-unie-k-dokumentu-zelena-kniha-green-paper/>
- Ročenka SVÚ 2013/2014: <https://svu.sk/wp-content/uploads/2017/03/svu13-14.pdf>
- Ročenka SVÚ 2014/2015: https://svu.sk/wp-content/uploads/2017/03/Rocenka_SVU_2014-15.pdf
- Ročenka SVÚ 2015/2016: https://svu.sk/wp-content/uploads/2017/03/svu_rocenka2015_16.pdf
  - ročenky SVÚ vždy obsahujú aj časť venovanú aktuálnym návrhom pre legislatívu a medzinárodnej spolupráci
- 9.11.2016 „Slovensko a kultúrna diverzita“ Konferencia v Umelke pri príležitosti Predsedníctva SR v Rade EÚ k aktuálnym otázkam implementácie Dohovorov UNESCO:
<https://svu.sk/sk/slovensko-a-kulturalna-diverzita-konferencia-pri-prilezitosti-predsednictva-sr-v-rade-eu-k-aktualnym-otazkam-implementacie-dohovorov-unesco/>
- 2017 – publikácia P.Kráľa: Budúcnosť práce v oblasti umenia, mediálneho a zábavného priemyslu / *Riešenie problémov atypickej práce / The Future of Work in the Arts, Media & Entertainment Sector / Meeting the Challenge of Atypical Working*, Európsky parlament, Brusel, Belgicko, 7. – 9. september 2016 (33 strán)
- 2017 – publikácia P.Kráľa: SLOVENSKO a Dohovor UNESCO o ochrane a podpore rozmanitosti kultúrnych prejavov (2005) – 223 strán
- 2018 - Publikácia Čierne ovce umenia?: <https://svu.sk/sk/cierne-ovce-umenia-2/>
  - publikácia (s podtitulom Umenie a spoločnosť: mýty a fakty ... náčrt stavu, potenciálu a možných riešení ... medzinárodné porovnania ... otázky do vlastných radov ... nerozumiem umeniu) mapuje, čo sa v legislatíve pre kultúru podarilo a čo ešte čaká na riešenie (200 strán)
- 24.2.2018: Slovenský rozhlas, relácia Ľudia, fakty, udalosti / Rozhovory s tými, ktorí nám majú čo povedať. <https://svu.sk/sk/rozhovor-s-p-kralom/>
- 2018 október, zasadanie IFCCD v Kanade: <https://svu.sk/sk/aktivity/plenarne-zasadanie-ifccd-montreal/>
- 12.2.2020 <https://svu.sk/sk/tlacova-konferencia-ako-dalej-s-kulturou/>
- 6.3.2020 <https://svu.sk/sk/stojime-pri-kulture-otvoreny-list-predsedovi-hnutia-olano/>
- 27.3.2020, od 9:20, Rádio Devín v relácii Ranné ladenie, SRo, - citujeme niekoľko myšlienok z rozhovoru s P.Kráľom:

Pripravujú sa viaceré kompenzačné opatrenia. Je dôležité sa k súčasnej situácii a následkom pre kultúru vyjadriť, využiť všetky dostupné možnosti. Pripravujeme aj rozsiahlejšiu písomnú analýzu, tak pre novú ministerku kultúry, ako aj pre Radu vlády pre mimovládne organizácie. V najbližších dňoch po skompletizovaní dokumentu Vás budeme informovať.

Umelci sa neocitli v mimoriadnej situácii pred 2 týždňami v súvislosti s koronavírusom: umelci sú v mimoriadnej situácii už desaťročia. Ani pred prepuknutím pandémie neboli podmienky pre kultúru dobré. A bez prijatia adekvátnych opatrení hrozí v súčasnosti ďalšie prudké zhoršenie.

Problémov je viac – najmä podceňovanie významu kultúry a jej nedostatočné financovanie. Pravidelne sa k týmto témam vyjadrujeme a predkladáme návrhy na riešenie. Výber z informácií je dostupný v rubrike aktuality na webe Slovenskej výtvarnej únie (www.svu.sk).

Nehovoríme, že všetko je zlé, vyjadrujeme sa adresne. Ak niečo kritizujeme, uvádzame dôvody a argumenty - zo Slovenska i na základe skúseností z medzinárodnej spolupráce. Zároveň pripravujeme aj návrhy na riešenie problémov, opäť vrátane konštruktívneho zdôvodnenia a vecných argumentov.

Áno, sme v mimoriadnej situácii už desaťročia. Napriek tomu pre nás umenie nestratilo zmysel. Stále veríme, že stojí za to pokúsiť sa situáciu zmeniť. Stále veríme, že je to v záujme celej spoločnosti. Sme pripravení pri tom konštruktívne pomôcť.

- 3.4.2020 <https://svu.sk/sk/aktualne-informacie-k-mimoriadnej-situacii/>

- 5.4.2020 - Výtvarné umenie - návrh a špecifiká daného sektora s ohľadom na krízu / Materiál pre prvé riadne rokovanie dočasnej pracovnej skupiny pre riešenie následkov vzniknutých šírením ochorenia COVID-19 na území Slovenskej republiky v oblasti kultúry, MK SR dňa 6. apríla 2020

- 5 stranový dokument, obsahujúci aj konkrétny návrh kompenzácií s cieľom umožniť efektívne, jednoduché a rýchle zmiernenie negatívnych dôsledkov mimoriadnych opatrení na oblasť výtvarného umenia (resp. umenia všeobecne) – vrátane zdôvodnenia

- 7.4.2020 <https://svu.sk/sk/aktualne-iniciativy-v-ramci-kultury/>

- 15.4.2020 — 10 stranový dokument v mene SVU: Výtvarné umenie - návrh a špecifiká daného sektora s ohľadom na krízu / Materiál pre druhé rokovanie dočasnej pracovnej skupiny pre riešenie následkov vzniknutých šírením ochorenia COVID-19 na území Slovenskej republiky v oblasti kultúry, MK SR dňa 20. apríla 2020: <https://svu.sk/sk/vytvarne-umenie-navrh-a-specifika-daneho-sektora-s-ohladom-na-krizu/>

- 22.5.2020 – 6 stranové vyjadrenie v mene SVU a SKKD pre MK k Odpočtu úloh z konzultačno-operatívnych videorokovaní MK zo dňa 21.5.2020

- 4.6.2020 <https://svu.sk/sk/stav-rokovani-krizovej-pracovnej-skupiny-na-mk/>

- 20.7.2020: zdôvodnenie návrhu na oživenie trhu s umením: <https://svu.sk/sk/40-x-preco/>

- 5.10.2020 článok P.Kráľa Ako prekonať krízu v umení: cieľom sú góly, nie pobeňovanie po ihrisku: <https://svu.sk/sk/pavol-kral-ako-prekonat-krizu-v-umeni-cielom-su-goly-nie-pobehovanie-po-ihrisku/>

Doplňujúce informácie k článku „Ako prekonať krízu v umení: cieľom sú góly, nie pobeňovanie po ihrisku“: <https://svu.sk/sk/ako-prekonat-krizu-v-umeni-cielom-su-goly-nie-pobehovanie-po-ihrisku/>

- 24.5.2021 Dve otázky v súvislosti s medializáciou prípravy stavebného zákona, list s prílohami zaslaný na MK

- 2.7.2021 - Odpoveď na vyjadrenie MK z 30. júna 2021

- 15.11.2021 - Vyjadrenie k online konzultácii v rámci participatívneho procesu tvorby cieľov, merateľných ukazovateľov kultúrnej politiky a vyhodnocovania dopadov kultúry Ministerstvo kultúry SR / 18.11.2021: [2021-nov-15-Návrh-SVÚ-k-cieľom-kult-politiky.pdf \(svu.sk\)](#)